

Іменно в нашій академії є можливість отримати якісні академічні знання основних законів живопису, композиції, без яких неможлива якісна пейзажна живопись. Професійне художнє образование грає фундаментальну роль в розумінні пейзажу як жанру живопису во всій його глибині, складності і багатогранності. Образование дає можливість поєднувати і композицію, і живописний ефект, що є новітністю в реалістичній пейзажній живописі, для повного і найбільш глибокого враження глядача.

Для того щоб професійне художнє образование залишалося на високому рівні, необхідно враховувати в навчальному процесі наступні фактори:

- 1) необхідне кількість академічних годин для роботи з натури;
- 2) необхідне кількість годин для проведення пленерної практики;
- 3) високий професійний рівень викладання;
- 4) збереження традицій художньої школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шорохов Е.В., Козлов Н.Г. Композиція: навч. посібник для учасників пед. училищ по спец. №2003 «Викладання креслення і малювання». М.: Просвіщення, 1978. – 160 с.
2. Паустовський К.Г. Ісаак Левітан. 1938. – 7с.;
3. Приходько В., Сірохман М., Рушак А., Дрогович М. Альбом Народного художника України В'ячеслава Приходька. Видавничий Дім «Укрпол», 2009. – 175 с.;
4. Горбенко А.О., Цибульський О.Ю. Народний художник України Анатолій Горбенко. Живопис. – К., 2014. – 71 с.
5. Носенко А.І. Пленер в живописі Одеси другої половини ХХ – початку ХХІ століття: Дис. ... канд. мистецтв. – Одеса, 2006.
6. Деревус М.В., Басанець О.В., Гусан Л.В. Всеукраїнський культурно-мистецький проєкт «Мальовнича Україна» / Міністерство культури України, НСХУ, Маріупольська організація НСХУ. – Маріуполь, 2018 р., – 94 с.;
7. Коваль Л., Вишневецька С. II Міжнародний мистецький пленер «Кращий художник». ДК №6188. ТОВ «ТВОРИ». – К., 2018. – 169 с.
8. Соколинський В.М. Формування художника-педагога засобами живопису пейзажу: дис. ... д-ра мистецтв. – Одеса, 2010.

УДК 72.02 doi: 10.31650/2519-4208-2019-19-349-357

ЗОБРАЖЕННЯ ЕКСТЕР'ЄРУ ВНУТРІШНЬОГО ЗАМКНЕНОГО ПРОСТОРУ ЯК ОДИН З ЕТАПІВ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНИХ УМІНЬ ТА НАВИЧОК СТУДЕНТІВ-АРХІТЕКТОРІВ (НА ПРИКЛАДІ ЗОБРАЖЕННЯ «ОДЕСЬКИХ ДВОРИКІВ»)

Білгородська О. Є., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри малювання, живопису та архітектурної графіки

Коншина О. М., старший викладач кафедри малювання, живопису та архітектурної графіки

Кучеренко К. П., асистент кафедри малювання, живопису та архітектурної графіки

Одеська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. У статті розглядаються проблеми формування художньо-графічних умінь та навичок у майбутніх архітекторів у процесі художньої освіти. Аналізується процес виконання практичного завдання з дисципліни «Малюнок». Зображення замкненого

архітектурного простору (на прикладі «одеських двориків») – виступає одним з етапів формування художньо-графічних умінь та навичок. Робляться висновки, що професійна діяльність архітектора вимагає розвитку у майбутніх здочих вміння представляти проєктований внутрішній простір і, як наслідок цього вміння засобами рисунка виражати художньо-образну модель проєктованого інтер'єру. Художньо-графічна підготовка у процесі формування образотворчої майстерності повинна забезпечити розвиток у студента об'ємно-просторового сприйняття, уявлення і мислення; пізнання основних видів композиції і властивостей об'ємно-просторових форм та гармонійних поєднань їх на основі певних співвідношень, пропорцій, ритму та інших композиційних закономірностей; розвиток відчуття пропорційності і гармонії, а також відчуття масштабності відносно людини при сприйнятті і об'ємно-просторових форм.

Ключові слова: вища архітектурна освіта, рисунок, художньо-графічні вміння та навички, екстер'єр, замкнений архітектурний простір.

ИЗОБРАЖЕНИЕ ЭКСТЕРЬЕРА ВНУТРЕННЕГО ЗАМКНУТОГО ПРОСТРАНСТВА КАК ОДИН ИЗ ЭТАПОВ ФОРМИРОВАНИЯ ХУДОЖЕСТВЕННО-ГРАФИЧЕСКИХ УМЕНИЙ И НАВЫКОВ СТУДЕНТОВ- АРХИТЕКТОРОВ (НА ПРИМЕРЕ ИЗОБРАЖЕНИЯ «ОДЕССКИХ ДВОРИКОВ»)

Белгородская Е. Е., кандидат педагогических наук, доцент кафедры рисунка, живописи и архитектурной графики

Коншина А. М., старший преподаватель кафедры рисунка, живописи и архитектурной графики

Кучеренко Е. А., ассистент кафедры рисунка, живописи и архитектурной графики
Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Аннотация. В статье рассматриваются проблемы формирования художественно-графических умений и навыков у будущих архитекторов в процессе художественного образования. Анализируется процесс выполнения практического задания дисциплины «Рисунок», изображение замкнутого архитектурного пространства на примере «одесских двориков» – как одного из этапов формирования художественно-графических умений и навыков. Делаются выводы, что художественно-графическая подготовка в процессе формирования изобразительного мастерства в процессе изучения академического (учебного) рисунка обеспечивает развитие у студента объемно-пространственного восприятия, представления и мышления; познание основных видов композиции и свойств объемно-пространственных форм и их гармонических сочетаний на основе определенных соотношений, пропорций, ритма и других композиционных закономерностей; развитие чувства соразмерности и гармонии, а также чувства масштабности по отношению к человеку при восприятии и объемно-пространственных форм.

Ключевые слова: высшее архитектурное образование, рисунок, художественно-графические умения и навыки, экстерьер, замкнутое архитектурное пространство.

**DEPICTING EXTERIOR OF INTERNAL ENCLOSED SPACE
AS ONE OF THE STAGES OF DEVELOPMENT OF GRAPHIC ART SKILLS AND
ABILITIES IN ARCHITECTURE STUDENTS
(USING DEPICTION OF ODESSA COURTYARDS AS AN EXAMPLE)**

Belgorodskaya E., Ph.D. in Education, Assist. Prof. at the Sub-Department of Drawing, Painting and Architectural Graphics at the Institute of Architecture and Arts of the Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Konshina E., Senior Teacher at the Sub-Department of Drawing, Painting and Architectural Graphics at the Institute of Architecture and Arts of the Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Kucherenko E., Assistant at the Sub-Department of Drawing, Painting and Architectural Graphics at the Institute of Architecture and Arts of the Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Abstract. In drawing exercises understanding structure of the form in terms of its spatial organization, geometrical structure and external plastic structure, material the form is made of and its functionality takes on a particular significance. It is important for an architect-to-be to see and to understand these aspects of the form and its structure necessary in practical design and construction of buildings. When learning the object on the outside one should strive to gain an insight into its internal structure. While growing aware of this essence one gets a clearer idea about the object. Drawing exterior of architectural structures and complexes thereof requires knowledge of key principles of realistic depiction and ability to apply this knowledge in practice. By performing such works a student reinforces and develops his/her skills in depiction of external views of structures and complexes of varying complexity revealing features of their architectural arrangement, connection with nature and surrounding objects. And that's precisely the purpose of exercises. To complete a drawing one needs a large scope of preparation at the sketching stage. That is when artistic design structure of the building, its place in the architectural complex and connection with nature are studied and become comprehensible. This is a basis for creating image composition and selecting appropriate painting materials. During sketching one works on separate elements included into composition of the drawing (sketches of people, vehicles, etc.). A complex problem is solved in a sketch – from multiple points of sight one chooses the one that would serve the purpose of the task to the fullest extent possible. Effective selection of the point of sight and horizon level is a solution to many compositional problems. Degree of form exposure is depicted in the drawing depending on the point of sight. It is best exposed when the viewer sees two well-exposed sides of the building. The drawing reveals dependency of the horizon level on an image of one and the same form. Low horizon underlines monumentality of the building. It is used when it is necessary to show that the building is large. And in contrast, high horizon diminishes this impression. As a rule, it is used for depiction of small buildings. Distance from the point of sight to the object also has a significant effect on the image, since perspective depends on it. Point of sight far from the object means steady perspective, and close point of sight is sharp and distorting the form. When drawing general views of buildings and especially a group of buildings it is not always possible to apply rules of perspective plotting on one image plane. As is the case with drawing internal environment, one sometimes has to use several horizons to depict such objects and to increase angle of sight up to 100° or even more when drawing panoramas. Light conditions and nature of light sources illuminating the object are also very important for revealing the form of the building. Lateral illumination of the object with its half-shadows and shadows is the best to reveal plasticity of the architectural structure. Depiction of the building in its true scale is affected by such factors as image of elements of the building and the environment, people, surrounding nature, vehicles, etc. Their size can reinforce

immensity of the building, or on the contrary, weaken this impression. Manner of the drawing, materials and tools must be in line with compositional solution. The following painting patterns are frequently and widely used in architectural drawing exercises: unshaded drawings using various materials and revealing the form in perspective, orthogonal and isometric image; shaded drawings revealing relations between light and shadow; mixed technique – unshaded drawing with conventional tone laying using drawing ink, watercolour or introduction of colour. Making sketches in view of the drawing technique and manner enables one to proceed to the final drawing and to finish it steadily according to the plan (sketch). When drawing from life, students develop skills necessary to analyze, to compare and to generalize depicted objects and phenomena. Concept of exterior is relevant for the major 191 *Architecture and Urban Planning*. Exterior (originating from French *extérieur* meaning *outside*) is defined as images of the outside view of architectural structures and complexes. Before you start sketching an architectural structure, it is necessary:

- to select an object you will work on (theme, motif, architectural ensemble, entire building, a fragment of the building, décor, etc.) and the best point of sight;
- to determine size and format of the drawing (vertical, horizontal, square);
- to pay attention to scale of the image object, size relationship between the object and the human figure, proportions, décor and dimensions on the whole;
- to make a number of preliminary drafts and sketches in order to select optimum composition of all parts of the drawing;
- to select graphic material and technique for correct reproduction of the building texture.

Working on a practical task includes four stages.

Keywords: higher architectural education, graphic art skills and abilities, exterior, enclosed architectural space.

Постановка проблеми. Серед основних дисциплін, яка безпосередньо бере участь в організації навчального процесу майбутніх архітекторів і розвиває їх творчі здібності, професійні навички, є рисунок, тісно пов'язаний зі специфікою професії і який відображає її. Рисунок – це універсальний засіб вираження архітектурно-художнього задуму, до певної міри – мова архітектора. Професійна діяльність архітектора вимагає розвитку у майбутніх зодчих вміння уявляти проєктований внутрішній простір, і як наслідок цього вміння засобами рисунка висловити художньо-образну модель, підбір оздоблювальних матеріалів. Здатність висловити на папері свої задуми є невід'ємною частиною роботи будь-якого архітектора, і переважно залежить від вільного володіння формою. До вирішення професійних завдань архітектор повинен підготуватися за час навчання у вищій архітектурній школі. Тому дуже важлива художньо-графічна підготовка майбутніх архітекторів. Художньо-графічна підготовка у процесі формування образотворчої майстерності, у процесі вивчення академічного (навчального) рисунка повинна забезпечити розвиток у студента об'ємно-просторового сприйняття, уявлення і мислення; пізнання основних видів композиції і властивостей об'ємно-просторових форм та їх гармонійних поєднань на основі певних співвідношень, пропорцій, ритму та інших композиційних закономірностей; розвиток відчуття пропорційності і гармонії, а також відчуття масштабності відносно людини при сприйнятті об'ємно-просторових форм. Для впевненого володіння рисунком необхідні свідомі постановка «бачення» природи і вміння логічно, послідовно зображати її на аркуші паперу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан вивченості проблеми характеризується детальною розробкою методів викладання рисунка в художніх та архітектурних навчальних закладах. Питання, присвячені основам рисунка, початковим

відомостям про рисунок, основам образотворчої грамотності, теорії і методики викладання рисунка для художників, розглядаються у працях П. Чистякова, М. Бернштейна, Н. Радлова, П. Павлинова, А. Сидорова, Н. Ростовцева, Н. Третьякова; основою організації професійної підготовки архітектора засобами образотворчого мистецтва є праці Г. Біди, В. Лебедко, В. Кузіна, Н. Ростовцева, Е. Шорохова та ін. Тему рисунка з натури і з уяви висвітлювали у своїх працях О. Авсіян, Ю. Лапін. Питання образотворчої композиції порушувала низка художників і мистецтвознавців, серед них – В. Кандинський, В. Фаворський, М. Алпатов, М. Волков, Е. Шорохов. Проблеми методики викладання рисунка майбутнім архітекторам в архітектурному виші досліджували Д. Кардовський, В. Яковлев, К. Корнілов, А. Соловйов, А. Дейнека.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Вища архітектурна школа закладає основи професійної грамотності і майстерності, формує світогляд зодчого. Особлива роль при цьому належить рисунку як основі всіх видів образотворчого мистецтва. Рисунок є засобом вираження думок, фантазії, уявлень у будь-якій композиційній і проектній роботі. Він насамперед вчить мислити формою, розуміти конструктивну основу, зображати пластичну структуру предмета на площині.

Статус професії архітектора повинен формуватися не стихійно, а цілеспрямовано через систему професійної підготовки, де одне з найголовніших завдань – домогтися чіткого усвідомлення цієї професійності самими студентами. Весь підготовчий процес роботи архітектора тісно пов'язаний із зображенням предметного світу. Для виконання архітектурного проекту попередньо збирається ескізний матеріал, робляться зарисовки, фіксуються олівцем всі ідеї. Тому в системі архітектурної освіти рисунок є однією з основних дисциплін. Отже у процесі підготовки студента-архітектора необхідний розвиток таких якостей: поняття композиції, конструктивної побудови, масштабності і пропорційності, фактурності предмета і його світлотіньового моделювання. Подальше вдосконалення якості викладання рисунка, впровадження інноваційних методик викладання рисунка у вищому архітектурному закладі зумовлює постійні пошуки в цих сферах.

Мета статті – проаналізувати й оптимізувати процес виконання практичного завдання навчального рисунка, спрямованого на художньо-графічну підготовку архітекторів. Сформульована мета зумовлює розв'язання таких основних завдань дослідження:

1. Розглянути і проаналізувати значення архітектурного рисунка у процесі архітектурної освіти.

2. Розглянути процес виконання практичного завдання навчального рисунка на прикладі екстер'єру внутрішнього замкненого простору «одеських двориків» як моделі (натурного об'єкта).

3. Оптимізувати методичну розробку виконання практичного програмного завдання з дисципліни «Рисунок 3» «Екстер'єр внутрішнього замкненого простору на прикладі «одеських двориків», яка спрямована на художньо-графічну підготовку архітектора.

Виклад основного матеріалу дослідження. У навчанні рисування особливо важливе значення має розуміння конструкції форми з точки зору її просторової організації, геометричної структури і зовнішньої пластичної будови, матеріалу, з якого створена форма, її функціонального призначення. Майбутньому архітектору важливо бачити і розуміти саме ці сторони форми і її конструкції, необхідні для практичної роботи при проектуванні і будівництві споруд.

Пізнаючи предмет із зовнішнього боку, потрібно прагнути проникнути у суть його внутрішньої будови. З усвідомленням цієї сутності виникає більш чітке уявлення про предмет. Рисування екстер'єру архітектурних споруд і їх комплексів вимагає знань основних принципів реалістичного зображення і вміння застосовувати їх практично.

Виконуючи ці роботи, студент закріплює і розвиває навички в зображенні різної складності зовнішніх видів споруд і комплексів з виявленням їх архітектурно-композиційних особливостей, зв'язку з природою і предметами навколишнього середовища. У цьому, власне, і полягає мета вправ. Виконання рисунків супроводжується великою підготовчою роботою на стадії ескізу. У цей час вивчається і осмислюється конструктивно-художня структура споруди, її місце в архітектурному комплексі, зв'язок із природою. На основі цього формується композиція зображення, підбирається відповідний образотворчий матеріал. Під час ескізування проводиться робота над окремими елементами, що включаються в композицію рисунка (замальовки людей, машин тощо).

В ескізі вирішується складне завдання – з безлічі точок зору вибирається така, яка найбільш повно відповідає поставленому завданню. Вдалий вибір точки зору, висоти горизонту вирішує багато композиційних питань. На рисунку показано ступінь виявлення форми залежно від точки зору. Найкраще вона виявляється тоді, коли глядач бачить добре розкриті дві сторони споруди. На рисунку показана залежність висоти лінії горизонту на зображенні однієї і тієї ж форми. Низький горизонт підкреслює монументальність споруди, його беруть, коли потрібно показати, що споруда велика, і, навпаки, високий горизонт зменшує це враження, його застосовують зазвичай для зображення невеликих споруд. Відстань точки зору від об'єкта також істотно впливає на зображення, від цього залежить ракурс. Далека від об'єкта точка зору – спокійна перспектива, близька – гостра, що спотворює форму. При рисуванні загальних видів споруд і особливо групи споруд не завжди можна застосувати правила перспективних побудов на одну картинну площину. Як і при зображенні інтер'єрів, відтворюючи ці об'єкти, деколи доводиться вдаватися до кількох горизонтів і збільшувати кут зору до 100° , а при зображенні панорам і більше. Освітленість об'єкта, характер джерел світла також мають велике значення для виявлення форми споруди. Бічне освітлення об'єкта з його півтінями і тінями найкраще виявляє пластику архітектурної споруди. На передачу правдивого масштабу споруди впливають і такі фактори, як зображення деталей споруди і навколишнього середовища, людей, навколишньої природи, машин тощо. Їх розмір може підкреслити, наприклад, грандіозність споруди або, навпаки, погасити це враження. Композиційному вирішенню повинні відповідати і характер виконання рисунка, матеріал і технічні засоби. У навчальному рисуванні архітектури найбільш часто і широко застосовуються такі образотворчі манери: лінійні рисунки різними матеріалами, які виявляють форму в перспективному, ортогональному та ізометричному зображенні; тональні малюнки з виявленням світлотіньових відношень; змішана техніка – лінійний рисунок з умовною прокладкою тону тушшю, аквареллю, введенням кольору. Виконання ескізів з урахуванням техніки і манери виконання дозволяє розпочати виконання остаточного рисунка і вести його впевнено за наміченим планом (ескізу) [3; 4].

Теми «Інтер'єр» і «Екстер'єр» включені в робочу програму із загальнопрофесійної дисципліни «Рисунок 2, 3, 4» і мають свої особливості щодо складності. Вивчивши тему «Інтер'єр», студентів треба поступово і методично грамотно підвести до теми – «Екстер'єр». Початковий етап вивчення теми «Екстер'єр» починається з виконання практичного завдання з навчального рисунка – «Екстер'єр внутрішнього замкненого простору на прикладі «одеських двориків» (одеського дворика як старовинної споруди міста Одеси). Надалі вивчення теми «Екстер'єр архітектурних будівель і споруд» проходить при виконанні зображень: пам'яток архітектури, культових будівель тощо. Одеські дворики – унікальне явище сучасного міста. Фактично одеські дворики – це дворики колодязів і цистерн. Практично в кожному одеському дворіку є водопровідна колонка. Водопровідний кран завжди був центром двору, хай він перебував навіть у дальньому кутку. В Одесі дуже багато пам'яток видатним діячам, які скромно розташовані за фасадами, у глибині двору. У двориках збереглися «рідні», гарні сходи,

вони багатоярусні, зустрічаються гвинтові. Проста стара архітектура міста Одеси дає можливість студентам-архітекторам, використовуючи прості форми, вивчити ази екстер'єру. На практичних заняттях студенти опановують навички роботи з натури, з пам'яті, з уяви, оскільки для підвищення художньої майстерності, поряд із розвитком творчих здібностей, необхідно також розвивати художньо-образне сприйняття навколишньої дійсності; цілісне бачення натури, активізувати процеси просторового мислення і пам'яті. Рисування з натури як вид образотворчої діяльності має за завдання навчити студента правильно бачити, розуміти і зображувати природу [5; 7]. У навчальному рисунку студент повинен прагнути до того, щоб зображення відповідало реальності, щоб поняття про природу було насамперед правильним і об'єктивним. Під час рисування з натури у студентів формується вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати зображувані об'єкти і явища. Для спеціальності 191 «Архітектура та містобудування» тема екстер'єру має актуальне значення. Терміном «екстер'єр» (від франц. Extérieur – зовнішній) позначаються зображення зовнішнього вигляду споруд архітектури та їх комплексів. Перед тим, як розпочати замальовку архітектурної споруди, необхідно:

- вибрати об'єкт для роботи (сюжет, мотив, архітектурний ансамбль, цілу будівлю, її фрагмент, декор тощо) і найкращу точку зору;
- визначити розмір і формат рисунка (вертикальний, горизонтальний, квадратний);
- звернути увагу на масштаб об'єкта зображення, співрозмірність із фігурою людини, пропорції, декор та обсяг у цілому;
- виконати ряд попередніх начерків та ескізів для відбору оптимальної композиції всіх частин рисунка;
- вибрати графічний матеріал і техніки для правильної передачі фактури будови.

Робота над практичним завданням має чотири стадії.

На 1-й стадії виконується компоновання на аркуші паперу зображення, позначення загальних форм, лінії горизонту, основних перспективних напрямків. Усе це робиться за ескізом і вивіряється на натурі. Складні архітектурні форми приводяться на цьому етапі роботи до відповідних геометричних об'ємів. Пошук вдалого композиційного вирішення екстер'єру у форескізі. У попередніх начерках і форескізах необхідно виділити основну ідею композиції з урахуванням розташування тональних плям залежності від освітленості одного або комплексу об'єктів, опускаючи деталі, встановити знаходження лінії горизонту, узагальнено намітити основні деталі пейзажу. Низький горизонт допомагає художнику передати монументальність пейзажу, архітектурної споруди і її велич. Високий горизонт дозволяє показати ширшу панораму пейзажу і яскраво виражену картину місцевості. Вдалих вибір точки зору, висота горизонту розв'язує багато композиційних питань. Щоб не вийшло різких перспективних скорочень і спотворень при зарисовці будівлі в цілому, треба відійти від неї на значну відстань. Форми зовнішнього вигляду архітектурних об'єктів досить різноманітні, але в цілому вони можуть бути уподібнені геометричним тілам: кубу, паралелепіпеду, циліндру, багатограннику зі сферичними поверхнями, взятими окремо або в різних поєднаннях.

На 2-й стадії відбувається виявлення в рисунку співвідношення основних частин будівлі, її членування. Водночас узагальнено позначається її оточення. Рисунок на цій стадії – основа для його подальшого розвитку і повинен бути по можливості точним, вивіреним з природою. Необхідно кілька разів перевірити правильність взятих пропорцій, перспективних скорочень, співвідношення цілого до великих членувань. На передання правдивого масштабу споруди впливають і такі фактори, як зображення деталей споруди і навколишнього середовища, людей, природи, машин. Їх розмір може підкреслити, наприклад, грандіозність споруди або, навпаки, погасити це враження. Безпосередньо замальовку необхідно починати з позначення обрисів об'єкта, уточнення його загального силуету у взаємозв'язку з навколишнім середовищем. Потрібно також перевірити

правильність встановлення лінії горизонту і визначити точки сходження на ній, грамотно передати масштаб предметів. З цією метою умовно визначають величину об'єкта (дерева, машини, людини тощо) переднього плану, і потім все інше оточення будують щодо нього. Складні архітектурні форми приводяться на цьому етапі робіт до відповідних геометричних об'ємів. При роботі над архітектурною спорудою необхідно пам'ятати про навколишній простір, який також має бути переданий в рисунках.

3-тя стадія – прорисовування деталей споруд і оточення (дерева, машини тощо). Ступінь опрацювання деталей визначається залежно від завдання. Прорисовування деталей споруди і оточення з урахуванням перспективи і тонових відношень. При тональному розборі зображення можна досягти глибини простору варіюванням сили натиску на олівець і відстані між штрихами. Не варто також забувати і про джерело освітлення (сонце, місяць, ліхтар), тобто треба правильно побудувати тіні від об'єктів зображення. Основною особливістю пленерного зображення є зміна локального кольору предметів. Основними причинами є: «1) ступінь освітленості предмета, що залежить від сили джерела освітлення і від кута падіння світлового променя; 2) забарвленість цього променя; 3) ступінь віддаленості предмета, або так звана «повітряна перспектива»; 4) тонові і колірні контрасти; 5) сонячні промені, відбиті від забарвлених предметів, тобто рефлекси» [4; 5].

На цій стадії у рисунок вводяться намічені ескізом навколишні елементи – фігури людей, рослини, машини, предмети побуту тощо. Усе це підпорядковане головному в зображенні – архітектурі. Випадкові деталі, що заважають загальному сприйняттю, вилучаються із зображення. Моделювання світлотінню об'єктів пейзажу повинно бути різним на обраних планах зображення. Передній план – чітке прорисовування форми предметів з урахуванням всіх градацій світлотіні, середній план – позначення тільки світла і тіні, задній план – слабка світлотінь. Повітряна перспектива в рисунку пейзажу має певні закони, які студент повинен засвоїти на практиці:

- 1) чіткість предметів у міру віддалення від глядача слабшає; чим далі від глядача знаходиться предмет, тим більш розпливчасті його обриси;
- 2) сила тональних відношень контрастів (різниця між світлом і тінню на поверхні предметів) у міру віддалення від глядача слабшає;
- 3) в міру віддалення предмета від глядача насиченість, яскравість кольору слабшає.

На 4-й стадії рисунок узагальнюється. У тональних рисунках домагаються переконливих відношень великих мас і підпорядкування їм деталей, у лінійних – сила ліній приводиться до єдиної гармонії. Лінії за своєю силою, товщиною і характером повинні бути масштабними до розміру зображення. Тому можна прокласти загальне штрихування на середньому і дальньому плані, щоб передній план з його об'єктами наблизився до глядача [1; 2; 6; 7].

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Основний курс «Рисунка» належить до I, II, III курсу, тому що тут закладаються основи композиційного мислення, за допомогою якого студенти будуть підготовлені до сприйняття і вміння передавати на площині великі об'єкти архітектурного середовища – ансамблі і міські панорами. Важливі завдання, які ставляться перед студентами у процесі навчання графічним дисциплінам, – це організація робочої площини, виявлення композиційного центру, побудова просторових планів зображення, зображення значних архітектурних просторів, формування замкненого архітектурного простору та ін.

Постановка цих завдань істотно відрізняє сучасну програму від традиційних методик навчання графічних дисциплін [2]. Тому відбувається постійне вдосконалення та оптимізація всіх методик і підходів до вивчення програмного матеріалу з дисципліни «Рисунок» для спеціальності 191 «Архітектура та містобудування». Вивчення цієї теми у процесі навчання основам академічного (навчального) рисунка дозволяє реалізувати ці

завдання, а також сприяє поглибленню знань у сфері перспективи, загострює сприйняття та естетичне чуття, розвиває яскравість уяви, художню пам'ять і просторову уяву, закріплює і розвиває навички в зображенні різної складності зовнішніх видів споруд і комплексів із виявленням їх архітектурно-композиційних особливостей, зв'язку з природою і предметами навколишнього середовища, а також дає можливість більш вільно володіти художніми матеріалами.

У Державному освітньому стандарті вищої професійної освіти за спеціальністю «Архітектура» прописані вимоги до професійної підготовки випускників, яким вони повинні відповідати після закінчення вишу. Там сказано, що випускник повинен: володіти різними графічними матеріалами, рисунком як інструментом і засобом для вільного вираження своїх ідей з уяви, вміти виразно зображувати архітектурний об'єкт у потрібному ракурсі, вміло доповнюючи його антуражем і стаффажем, вирішувати композиційні завдання різної складності тощо [4]. Майстерність в архітектурі – це рівень культурно-професійного і світоглядного потенціалу творчої особистості, і без уміння добре рисувати, висловлювати свої думки за допомогою простих образотворчих засобів на папері цього рівня досягти неможливо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Григорьева В.Б. Изобразительная подготовка будущих архитекторов в жанре городского пейзажа // International Scientific and Practical Conference «World Science». 2017. №10(26), Vol.3 С. 42-44.
2. Евтых С.Ш., Асаев Р.Я. Рисунок экстерьерного и интерьерного пространства в архитектуре: методические указания к практическим занятиям. Оренбург: ГОУ ОГУ, 2003. 19 с.
3. Конструкция формы. Общие понятия о строении формы. Связь внешнего построения с внутренней конструкцией. Важность познания конструкции формы для архитектора // Электронный портал по методике обучения рисунку архитекторов. – URL: <http://portal-1.ru/arxit/konstrukciya.html> (дата звернення 25.09.2018)
4. Максимов О.Г. Рисунок в архитектурном творчестве. Изображение, выражение, созидание : учеб. пособие для вузов. М.: Архитектура-С, 2003. 464 с.
5. Маркитантова Т.О. Особенности методики обучения рисунку студентов архитектурно-строительного вуза: дис. .. кандидата пед. наук: 13.00.02. Санкт-Петербург, 2009. 165с.
6. Тихонов С.В.и др. Рисунок: учеб. пособ. для вузов. 2-е издание. М.: Архитектура-С., 2016. 296 с. ил.
7. Трутнев І.А., Коншина О.М. Методичні вказівки з дисципліни «Рисунок 3» до практичних занять до теми «Екстер'єр замкненого простору на прикладі одеського дворику» для студентів за напрямом підготовки – 6.060102 «Архітектура», освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр». Одеса: ОДАБА, 2013. 54 с.